

Examensrätts- prövning

Utbildningar vid
Södertörns högskola

Högskoleverket 1997

Examensrättsprövning – Utbildningar vid Södertörns högskola

Högskoleverkets rapportserie 1997:10 R

ISSN 1400-948X

ISRN HSV-R--97/10--SE

Innehåll: Bedömnings- och utredningsavdelningen

Form: Informationsavdelningens grafiska ateljé

Tryck: Y, mars 1997

Innehållsförteckning

1	Missivskrivelse	5
2	Uppdraget	6
3	Prövningens innebörd m.m.	7
4	Arbetsgången	8
5	Förutsättningar/kriterier för examensrätt	9
6	Översiktlig redovisning och bedömning av Södertörns högskola	12
6.1	Högskolans omfattning och inriktning m.m.	12
6.2	Forskning/utbildningens forskningsanknytning	15
6.3	Högskolans lärarsituation	18
6.4	Bibliotek och litteraturförsörjning	19
6.5	Lokaler och utrustning	20
6.6	Sammanfattande allmän bedömning	21
7	Förslag till examensrätt	22
7.1	Huvudämnen i kandidatexamen	22
7.2	Högskoleexamen	24
8	Avslutande bedömning	26
	Bilaga:	27
	Högskoleverkets beslut	27

I Missivskrivelse

Till Höskoleverket

Prövning av ansökan från Organisationskommittén för Södertörns högskola rörande examensrätt för Södertörns högskola
Regnr 64-1569-96

Höskoleverket har förordnat professorerna Billy Ehn, Umeå universitet, Östen Dahl, Stockholms universitet, och Karl-Gustaf Löfgren, Umeå universitet, samt universitetslektorn Eva Hansson, Lunds universitet, att som sakkunniga biträda verket med granskning av rubricerade ansökan. Till ordförande för de sakkunniga har utsetts professorn och prorektorn Bengt E Y Svensson, Lunds universitet, och som sekreterare utredningschefen David Storm, Lunds universitet.

Vi har arbetat under namnet Expertgruppen för examensrättsprövning av Södertörns högskola.

Till fullgörande av vårt uppdrag överlämnar vi bilagda yttrande.

Bengt E Y Svensson

Östen Dahl

Billy Ehn

Eva Hansson

Karl-Gustaf Löfgren

/David Storm

2 Uppdraget

I skrivelse den 8 maj 1996 till Högskoleverket har organisationskommittén för Södertörns högskola anhängit om viss examensrätt för högskolan. Ansökan avser rätt att utfärda dels högskoleexamen, dels kandidatexamen med följande huvudämnen, nämligen

A) etnologi	B) ryska	C) företagsekonomi	D) biologi
historia	spanska	kulturgeografi	kemi
	tyska	nationalekonomi	
		statsvetenskap	

Uppställningen ovan illustrerar hur dessa ämnen hänförs till fyra sektions- respektive fakultetsområden, nämligen historisk- filosofiska ämnen (A), språkvetenskap (B), samhällsvetenskap (C) och naturvetenskap (D).

I ansökan beskrivs översiktligt utbildningens inriktning samt hur den nu bedrivs med anknytning till olika lärosäten i Stockholm och Uppsala. Vidare belyses med stöd av ett omfattande bilagematerial högskolans tänkta utbyggnad och dess planering vad gäller bl.a. lärarkårens utformning, utbildningens forskningsanknytning, institutionell organisation samt bibliotek och lokaler.

Vårt uppdrag är unikt genom att vara den första prövning, där examensrättigheter för en nystartad statlig högskola prövas i sin helhet. Det kan synas uppseendeväckande att examensrätten inte är en självklar del i statsmakternas beslut om inrättandet av en högskola. Detta följer dock av den 1993 införda planerings- och ansvarsordningen för den svenska högskolan och har understrukits i och med Högskoleverkets tillkomst 1995. Examensrättigheterna i sin helhet för högskolorna under Utbildningsdepartementet är således enligt högskolelagen avhängiga av Högskoleverket. I regeringens proposition 1994/95:165 med förslag om inrättandet av Högskoleverket anförs bl.a. att prövningen av högskolors rätt att utfärda examina är en form av kvalitetskontroll, som har nära samband med verkets uppgift att följa upp och utvärdera högskolans utbildning och forskning.

3 Prövningens innebörd m.m.

Vad gäller ansökan om examensrätt från Södertörns högskola ser vi det naturligt att prövningen - med hänsyn till både kandidatexamens natur och den inriktning som givits utbildningen vid högskolan - avser ett antal huvudämnen i kandidatexamen. Vår granskning tar således sikte på betingelserna för de enskilda ämnena och innefattar ingen närmare prövning av de utbildningsprogram, där dessa ämnen i varierande omfattning ingår.

En ordning med rätten till kandidatexamen knuten till huvudämne innebär behov av en successiv vidgning av denna rätt i takt med högskolans tillväxt. Det är därvid angeläget att den fortsatta examensprövningen kan ske på ett så ändamålsenligt och smidigt sätt som möjligt. Gruppen återkommer till denna fråga i det följande.

Vad gäller ansökan om högskoleexamen har denna inte preciserats. För vår del har vi stannat för att först pröva examensrätten för kandidatexamen för att därefter återkomma till högskoleexamen.

4 Arbetsgången

Expertgruppen har haft två sammanträden. Vid ett inledande möte har vi diskuterat uppdraget och dess genomförande. Härvid gällde särskilt att fastställa förutsättningar för den begärda examensrätten och som följd härav också kriterier för vår prövning. Vi har därvid haft att utgå från det omfattande arbete som hittills bedrivits med utvärdering/examensrättsprövning och de förebilder detta givit. Särskilt har vi uppmärksammat dels betänkandet ”Magisterexamen vid vissa högskolor” (Ds 1992:127), avgivet av den av Utbildningsdepartementet tillsatta Beredningen angående magisterexamen vid vissa högskolor, dels Kanslersämbetets rapport om de frikyrkliga seminarierna som högskolor (Kanslersämbetets rapport 1993:1).

Vi beslöt också begära visst kompletterande skriftligt underlag från Södertörn.

Vårt andra sammanträde och huvudsammanträde har avsett platsbesök på Södertörns högskola. Under en heldag har genomgångar och diskussioner skett med högskolans ledning, utbildningsledare och chefstjänstemän. Härvid har också högskolan som miljö studerats, varvid särskild uppmärksamhet ägnats dess bibliotek.

Under inbördes korrespondens har gruppen sedan fastställt sin redovisning i form av detta yttrande.

Arbetet har vidare bedrivits så att gruppens sakkunniga enligt följande inom var sin ämnesgrupp har svarat för en fördjupad individuell granskning av de huvudämnen som ansökan om kandidatexamen gäller:

- Östen Dahl; språkvetenskapliga ämnen
- Billy Ehn; ämnen inom den historisk-filosofiska kretsen
- Karl-Gustaf Löfgren; samhällsvetenskapliga ämnen
- Eva Hansson; naturvetenskapliga ämnen

Utredaren Britta Lövgren, Högskoleverket, har följt gruppens arbete och biträtt på ett värdefullt sätt.

5 Förutsättningar/kriterier för examensrätt

Examensrättsprövning av en utbildning innebär en granskning av att utbildningen svarar mot de kvalitetskrav som kan uppställas för vederbörande examen. Särskilt vid en helt ny högskola utgår en sådan prövning rimligen från mer översiktliga bedömningar av högskolans miljö och verksamhet/verksamhetsförutsättningar. Härfter får ske en detaljerad granskning av berörd utbildning.

De allmänna förutsättningar som kan anses gälla för att få bedriva högskoleutbildning och utdela examina följer av de mer övergripande krav respektive mål som fastlagts för sådan utbildning. För den svenska högskolan redovisas dessa i högskolelagens inledande bestämmelser. Med utgångspunkt häri och med ledning av bl.a. de i föregående avsnitt angivna examensrättsprövningarna har vi i vår prövning utgått från följande kriterier.

1 Lärarkompetens och kompetensutveckling

Högskolans utbildning skall vila på vetenskaplig grund och dess verksamhet karakteriseras av ett nära samband mellan forskning och utbildning. Detta förutsätter att utbildningen bärs upp av lärare med vetenskaplig skolning. En utbildning av god kvalitet kräver givetvis också att dessa besitter god pedagogisk förmåga.

Kandidatexamen kräver fördjupade studier på 60-poängsnivån i ett huvudämne, varav minst 10 poäng skall avse examensarbete. Med hänsyn dels till examensarbetets omfattning, dels till att utbildningen förbereder för forskarutbildning är det ofrånkomligt att forskarutbildad lärare svarar för handledningen av examensarbetet. För att garantera tillfredsställande bredd och kvalitet i utbildningen inom huvudämne i kandidatexamen, som ger behörighet till forskarutbildning, bör vidare krävas att ämnet normalt företräds av sammantaget minst två forskarutbildade lärare.

En förutsättning bör vidare vara att forskningsaktivitet förekommer inom ämnet genom att lärarna bedriver eller har kontakt med aktuell

forskning. Förutsättningar skall således föreligga för lärare att upprätthålla och vidareutveckla sin vetenskapliga kompetens. Dessutom bör icke forskarutbildade lärare ges möjlighet till forskarutbildning.

2 Kritisk och kreativ miljö

En god och intellektuellt stimulerande arbetsmiljö är ett villkor för en väl fungerande högskola. Detta förutsätter en viss verksamhetsvolym, dvs. en viss storlek vad gäller antalet lärare och studenter. En andra förutsättning är utbildning inom ett antal områden respektive ämnen, som genom inbördes kontakt och samspel ger vidgade perspektiv och vitaliserar högskolan och dess utbildning. En viss ämnesbredd är också nödvändig för att skänka studenterna rimlig valfrihet i deras utbildning. Av intresse i detta sammanhang är också högskolans studieorganisation och institutionella organisation. Vidare tillkommer, för en högskola som Södertörns högskola med även en regional utbildningsuppgift, frågan om utbildningens geografiska spridning och dess effekter för högskolan.

Ovan har vikten av forskningsverksamhet understrukits vad gäller kriteriet lärarkompetens och kompetensutveckling. Självfallet är forskning en oundgänglig del av en kritisk och kreativ högskolemiljö.

Vad gäller en ny högskola tillkommer i detta sammanhang en granskning av högskolans lärarsituation i dess helhet respektive dess möjligheter att rekrytera lärare.

3 Bibliotek och litteraturförsörjning

Gynnsamma utbildningsbetingelser förutsätter god tillgång till vetenskaplig litteratur av skilda slag inom högskolans ämnesområden. Tillgång till goda sökmöjligheter i bibliografiska och andra databaser är också en nödvändighet.

4 Lokaler och utrustning

Inom det naturvetenskapliga området är tillgången till moderna lokaler med adekvat utrustning avgörande. Överhuvud gäller dock att goda arbets- och studiebetingelser ställer krav på lokaler och utrustning. Här kan särskilt nämnas tillgång till studieplatser liksom till datorer i anslutning till bibliotek. En god materiell miljö är således också en förutsättning för en väl fungerande högskola.

5 Internationalisering

Ett internationellt perspektiv i utbildningen är en viktig och oeffergivlig kvalitetsaspekt. Internationaliseringen tar sig särskilt uttryck i ett utbyte av lärare och studerande med andra länder. Detta berikar och breddar högskolans utbildning och är en självklar aspekt av en kreativ högskolemiljö.

6 Övergångsmöjligheter till forskarutbildning

En utbildning som leder till kandidatexamen skall genom fördjupningsstudier och examensarbete ge möjlighet till övergång till forskarutbildning. Högskola, som meddelar denna examen men saknar egen forskarutbildning, bör genom samverkan med universitet (motsv.) tillförsäkra sig att kandidatexamen från högskolan ger behörighet att antas till forskarutbildning.

Av de nu redovisade kriterierna tar nummer 2-5 sikte på en mer allmän bedömning av högskolemiljö och verksamhet/verksamhetsförutsättningar för att avgöra huruvida högskolan som sådan kan anses kvalificerad för examensrätt. Den närmare omfattningen och inriktningen av examensrätten blir sedan beroende av en granskning av kriterierna enligt nummer 1 och 6.

6 Översiktlig redovisning och bedömning av Södertörns högskola

Med särskild utgångspunkt i kriterierna enligt nummer 2-5 lämnar vi följande mer översiktliga redovisning och bedömning. Till grund härför ligger primärt dels erhållet skriftligt underlag, dels vårt platsbesök jämte vissa uppföljande kontakter.

6.1 Högskolans omfattning och inriktning m.m.

Högskolans utbildning startade höstterminen 1996 under ledning av en organisationskommitté. Utbildningen 1996/97 sker i form av beställd utbildning, utförd av främst Stockholms universitet. Härjämte spelar Karolinska institutet och Uppsala universitet men även KTH viktiga roller. Högskolan har sitt centrum i Flemingsberg men bedriver utbildning även på andra orter på Södertörn.

Fr.o.m. den 1 januari 1997 leds högskolan av en rektor och egen styrelse.

För 1996/97 disponerar högskolan ca 1 000 årsstudieplatser. Fr.o.m. höstterminen 1997 t.o.m. höstterminen 1999 sker en årlig utbyggnad av högskolan med ytterligare 1 000 platser per år. För 1997 innebär detta, enligt regeringens regleringsbrev, ett utbildningsuppdrag om minst 1 780 helårsstudenter, varav minst 270 inom de naturvetenskapliga och tekniska områdena. Detta innebär att högskolan redan sitt första budgetår som självständig högskola noteras för ett något högre studentantal än högskolorna i Karlskrona/Ronneby, Skövde och Trollhättan/Uddevalla.

Högskolans planerade utbildning läsåret 1997/98 omfattar såväl program som fristående kurser med följande uppskattade fördelning av antalet helårsstudenter:

	<i>antal helårsstudenter</i>	<i>därav naturvet/teknik</i>
Program	1 250	195
Frist. kurser	1 150	55
Summa	2 400	250

Sammantaget omfattar utbildningsutbudet 11 program och fristående kurser inom ca. 15 ämnesområden. Under rubriken fristående kurser ingår även viss lärarfortbildning samt utbildning på s.k. basår och bastermin.

Högskolan utvecklar sin utbildning inom tre olika profilområden, nämligen 1) Internationell kultur och marknad, 2) Kemi, cell- och molekylärbiologi samt 3) Basutbildningar och kombinationsutbildningar. Profilmråde 1, som omfattar humanistisk och samhällsvetenskaplig utbildning, rymmer ca 90 % av högskolans studenter.

Genom samverkan med närbelägna högskolor (motsv.), särskilt Stockholms universitet (SU), har högskolan fått en flygande start. Tillsammans med universitetet har högskolan bl.a. byggt upp respektive utvecklat sina tre största program inom det första profilmrådet, dvs. Europaprogrammet, Politik, ekonomi och organisation (Peo) samt Språk, kultur, marknad.

Högskolans naturvetenskapliga utbildning meddelas huvudsakligen i form av tre program. Av dessa har programmen i molekylär cellbiologi och biomolekylär kemi utvecklats i nära kontakt med Karolinska institutet (KI) och därvid med särskilt två av dess forskningstunga institutioner, Institutionen för immunologi, patologi, mikrobiologi och infektionssjukdomar (IMPI) vid Huddinge sjukhus samt Institutionen för biovetenskaper vid Novum. Utbildningen i dessa program bedrivs också i lokaler, angränsande till Novums forskningscenter. Lärarsamverkan sker, inte minst genom doktorander vid KI, som biträder i den laborativa undervisningen.

Det tredje ”naturvetenskapliga” programmet anknyter genom sin inriktning till de två nu redovisade programmen. Utbildningen avser farmacie kandidatexamen och är en av universitetet i Uppsala beställd utbildning, som genomförs av dess farmaceutiska fakultet mot betalning av Södertörns högskola.

Högskolan har flera exempel på utbildningar i programform, som mot ersättning utförs av annan läroanstalt. Detta gäller socionomutbildningen med internationell inriktning i Södertälje, multimedialutbildningen i Tumba samt utbildningen avseende management i medicinsk teknik i Flemingsberg. Dessa utbildningar har startats av SU och fortsätter tills vidare att också drivas som beställd utbildning av primärt SU. Härutöver tillkommer bl.a. viss utbildning i fristående kurser, som förlagts till Fittja och som också bestrids genom SU.

En närmare granskning av högskolans planerade utbildningsutbud för 1997/98 utvisar att, omräknat till helårsstudierande, närmare 800 studenter eller drygt 30 % av hela studentpopulationen kommer att genomgå beställd utbildning. Vidare deltar omkring 450 studenter eller knappt 20 % i decentraliserad utbildning på olika orter inom södra Stockholmsområdet. Fortsatt utbyggnad planeras av denna utbildning. Av högskolans planeringsram om 4 000 helårsstudenter 1999 beräknas således 1 000 avse sådan decentraliserad utbildning.

Sammanfattningsvis gör vi den bedömningen, att Södertörns högskola redan i starten har en god bredd i sitt ämnesutbud. Vidare vill vi särskilt framhålla, att högskolan på ett förtjänstfullt sätt utnyttjat sitt läge i en högskoleintensiv region för att i samverkan med befintliga läroanstalter skapa ett mångsidigt utbildningsutbud utan att eftersätta kvaliteten. Härvid vill vi inte minst understryka den roll SU spelat och spelar som mentor och stödjare.

En viktig uppgift för högskolan är att förmedla utbildning till olika delar av södra Stockholmsregionen. Den bedriver därför, såsom redovisats, en jämförelsevis omfattande decentraliserad utbildning. Vissa risker kan vara förknippade härmed. Högskolans verksamhet har dock och kommer att behålla sin absoluta tyngdpunkt i Flemingsberg. Där äger ca 75 % av utbildningen rum och dit är och kommer högskolans institutsorganisation i sin helhet att vara förlagd. Med hänsyn härtill och de korta avstånd och restider som genomgående gäller mellan berörda orter och Flemingsberg bedömer vi, att Södertörns högskola kommer att fungera med god sammanhållning trots sin geografiskt diversifierade verksamhet. Vi vill dock betona, att denna fråga särskilt bör uppmärksammas i högskolans löpande uppföljning av sin verksamhet.

Vi önskar också något beröra utformningen av de nya program som startats av högskolan. Det gäller Europaprogrammet och Peo inom profilområde 1 samt kemi- och biologiutbildningarna inom profilområde 2. Dessa program speglar högskolans mål att förmedla en multidisciplinär utbildning, en utbildning som i ämnesmässig samverkan skall ge ett mångvetenskapligt perspektiv men med bevarad ämnesidentitet. Detta sker primärt genom att båda utbildningarna inom respektive profilområde inleds med ett gemensamt basblock. Särskilt tydligt kommer målet till uttryck i kursen "Det moderna samhället", DEMOS, som inleder programmen inom område 1.

I en sammanhållen kurs presenteras baskunskaper i flera ämnen samt behandlas och analyseras olika teman från skilda vetenskapliga perspektiv. Härfter sker successivt en övergång till specialiserade ämnesstudier, som skall utmynna i en filosofie kandidatexamen med de krav denna ställer.

Samma multidisciplinära ansats - nära samarbete mellan olika vetenskapliga discipliner men med bevarad ämnesidentitet - ligger också till grund för den institutionella organisation som är under uppbyggnad vid högskolan. Under styrelsen och rektor organiseras verksamheten i institut och kollegier samt ett för högskolan gemensamt lärarråd. Basenheten är institutet, som byggs upp utifrån ämnesprincipen. Det ställer lärare till förfogande för undervisning och ansvarar för forskning m.m. Kollegium planerar, samordnar och genomför utbildning inom sitt verksamhetsområde. Kollegium finns också för forskningsplanering m.m. Lärarrådets uppgifter är bl.a. att utse tjänsteförslagsnämnd, fastställa kurs- och utbildningsplaner samt ansvara för utvärdering. Det ligger i sakens natur att i takt med högskolans tillväxt byggs institutsorganisationen ut och blir ämnesmässigt mer differentierad, något som också kommer att gälla kollegieorganisationen och även lärarrådet.

Vi tror att högskolans multidisciplinära ansats är ägnad att bredda perspektiven hos lärare och studenter samt leda till ökad samverkan och vitalitet inom högskolan. Samtidigt är det viktigt att följa upp den integrerade utbildningen, så att den inte får negativa konsekvenser för själva ämnesstudierna.

I detta sammanhang vill vi understryka värdet av det internationella perspektiv och den strävan till internationalisering som präglar högskolan. Detta kommer särskilt till uttryck i flertalet utbildningsprogram inom profilområde 1. Vårt intryck är också att internationaliseringsfrågorna väl uppmärksammas i högskolans löpande arbete. Vidare har internationaliseringen ett naturligt samband med högskolans tillgång till Östersjöstiftelsen (redovisad i det följande), som givetvis innebär synnerliga fördelar även för denna verksamhet.

6.2 Forskning/utbildningens forskningsanknytning

Möjligheter till forskning är en förutsättning för en slagkraftig högskola med goda utbildningsbetingelser. Södertörns högskola har i detta sammanhang en unik position. Detta föranleds av dess anknytning till den s.k. Östersjöstiftelsen - "Stiftelsen för forskning inom områden med anknytning till

Östersjöregionen och Östeuropa”. Enligt stadgarna för stiftelsen är dess ändamål att stödja forskning med angiven inriktning ”vid en ny struktur för högre utbildning i södra Stockholmsregionen utan begränsningar till vissa discipliner”. Vidare föreskrivs att stiftelsen vid uppfyllandet av sitt ändamål skall ”bidra till uppbyggnad och finansiering av forskning och forskarutbildning i södra delen av Stockholmsområdet och den akademiska infrastrukturen i anslutning därtill”.

Av ändamålet för Östersjöstiftelsen följer, att den primärt finansierar forskning inom humaniora och samhällsvetenskap. Stiftelsen täcker idag i princip in den humanistiska och samhällsvetenskapliga utbildning som högskolan på egen hand kommer att svara för, däremot ej all sådan av SU beställd och vid högskolan bedriven utbildning.

Östersjöstiftelsen förfogar idag över ett kapital på ca 1,8 miljarder kr. Stiftelsens kapital får ej förbrukas. Avkastningen från stiftelsen innebär i praktiken, att högskolan redan från sin start har tillgång till fasta forskningsresurser och kan bygga upp en egen forskningsorganisation.

Relationerna mellan stiftelsen och högskolan har utformats så, att stiftelsen beviljar medel utifrån en bedömning av ansökningarnas relevans i förhållande till stiftelsens ändamål. För projektens granskning samt beslut i prioriterings- och urvalsfrågor svarar däremot högskolan. Stiftelsen kommer följaktligen inte att fungera som ett traditionellt anslagsbeviljande organ av forskningsrådstyp. I stället blir det högskolan, som genom sitt lärarråd bedömer de enskilda forskarnas kompetens och förutsättningar.

Högskolan har redan påbörjat uppbyggnaden av en forskningsorganisation kring Östersjöstiftelsen. Professorn i tyska vid SU, Helmut Müssener, är fr.o.m. den 1 januari 1997 på heltid knuten till högskolan såsom vice rektor med särskilt ansvar för forskningsfrågorna. Den via stiftelsen finansierade forskningen, är avsedd att bedrivas i projekt om minst 4,5 års längd och planeras att byggas upp successivt. Tanken är att också knyta framstående externa forskare till högskolan som ledare för olika projekt. För att komma ifråga som projektledare krävs minst docentkompetens. Till projekten kan knytas doktorander, forskarassistenter och forskare samt givetvis även lärare redan verksamma vid Södertörns högskola. En förutsättning för att medel skall beviljas är att verksamheten även i fysisk mening huvudsakligen förläggs till högskolan. Anledningen härtill är att detta bedöms som utomordentligt

viktigt för att skapa en vetenskapligt och pedagogiskt kreativ miljö vid högskolan. Det är således tänkt att alla forskare också skall delta i undervisningen vid högskolan. Självfallet innebär detta bl.a. ett värdefullt stöd till forskningsanknytningen av högskolans grundutbildning.

Den årliga avkastningen från Östersjöstiftelsen kan i dagsläget beräknas till 60 à 70 mkr. Som ovan angivits kommer dock den av stiftelsen finansierade forskningen att byggas upp successivt. Sålunda planeras 4 à 5 forskningsprojekt kunna starta nu till hösten. Under innevarande läsår - 1996/97 - har hitintills, såsom bl.a. redovisas i det följande, mer begränsade resurser anvisats för i huvudsak infrastrukturella satsningar.

Vad gäller högskolans egen utbildning på det naturvetenskapliga området utvecklas och bedrivs den, såsom tidigare redovisats, i nära kontakt med KI:s institutioner inom de molekylära livsvetenskaperna. Detta medför också att högskolans lärare på ett naturligt sätt integreras i dessa institutioner med deras fungerande och livaktiga forskningsmiljö och där bereds utmärkta forskningsmöjligheter inom sina kompetensområden. Denna forskningsanknytning förstärks, såsom ovan angivits, genom KI:s lärarmedverkan i utbildningen, särskilt i form av doktorander.

Forskningen/forskningsanknytningen i anslutning till den naturvetenskapliga utbildningen finansieras av medel som anvisas högskolan under Utbildningsdepartementets huvudtitel. För innevarande budgetår uppgår dessa medel till 14 mkr. Härav hänför sig 11 mkr till anslaget B 46, Forskning och konstnärligt utvecklingsarbete vid vissa högskolor, och 3 mkr till KI under anslaget B 14 för studiefinansiering i forskarutbildningen. Sistnämnda medel avser särskilda doktorandtjänster för undervisning och handledning vid Södertörns högskola och finansierar den forskningsdel som ingår i tjänsterna, dvs. den absoluta merparten av kostnaderna för dessa. Utöver nu redovisade medel för den naturvetenskapliga utbildningens forskningsanknytning, tillkommer bidrag från Stockholms läns landsting.

Till den redovisning som nu lämnats bör läggas att högskolan som ett mål för sin verksamhet har uppställt att alla lärare vid högskolan skall forska. Enligt högskolan är således förutsättningen för att hävda den akademiska kvaliteten på verksamheten dels disputerade lärare, dels att dessa erbjuds möjligheter till fortsatt forskning inom sina tjänster. Huvuddelen av lärarna skall därför vara universitetslektorer. Vidare skall högskolan inom ramen för

sina resurser garantera alla lärare minst 25 % forskning inom tjänsten. Det ligger i sakens natur att Östersjöstiftelsen är en grundförutsättning för detta åtagande.

I högskolans ”filosofi” ingår också att forskning och undervisning jämföras. I analogi härmed och i syfte att ytterligare stärka forskningsanknytningen gäller som mål att alla forskare på motsvarande sätt skall fullgöra 25 % av sin tjänstgöring i form av undervisning. Den positiva effekt detta innebär för forskningsanknytningen av högskolans grundutbildning har berörts i det föregående.

Sammanfattningsvis konstaterar vi att Södertörns högskola genom Östersjöstiftelsen jämte övriga tillgängliga medel disponerar betydande fasta resurser för forskning och forskningsanknytning av sin utbildning. Högskolan intar således en särställning bland landets övriga mindre och medelstora högskolor genom de unika möjligheter den kan erbjuda sina lärare och studenter till forskning och en forskningsanknuten grundutbildning. I sin tur är detta också i hög grad ägnat att bidra till en berikande högskolemiljö.

6.3 Högskolans lärarsituation

Innevarande år är närmare hundratalet lärare knutna till Södertörns högskola. Med få undantag har lärarna anställning vid andra högskolor (motsv.), som samverkar med Södertörns högskola, i första hand SU. Mer än 40 av dessa lärare fullgör praktiskt taget hela sin undervisning på Södertörns högskola och har denna som tjänsteställe. I sin tur är ca. 75 % av dessa lärare lektorer, varav flera med docentkompetens.

Utbildningsledarna för humaniora och samhällsvetenskap respektive naturvetenskap är båda tillsvidareanställda och innehavare av docentkompetens. Härutöver har inom det naturvetenskapliga området fem lärare hittills hunnit tillsvidareanställas, två inom det biologiska och tre inom det kemiska området. Av dessa är samtliga disputerade och fyra innehar docentkompetens. Inom det samhällsvetenskapliga och humanistiska området har däremot ännu inga tillsvidareanställningar hunnit ske.

Vid högskolan befinner sig emellertid f.n. drygt 30 tjänster som universitetslektor under tillsättning, varav 27 inom ämnen för vilka examensrätt nu söks i kandidatexamen. Till sistnämnda tjänster har anmält sig sammanlagt 184

sökande med doktorsexamen, varav 31 också förvärvat docentkompetens (motsv.). Antalet sökande med doktorsexamen varierar mellan 4 och 14 per tjänst.

Den nu lämnade redovisningen ger vid handen att högskolans lärarsituation är gynnsam liksom dess möjligheter att rekrytera lärare. I detta sammanhang vill vi tillägga att högskolan också strävar efter att bevara kontinuiteten bland sin lärarpersonal, då den nu som fullvärdig högskola successivt övergår från att beställa till att på eget ansvar anordna utbildningen. Detta innebär, att övergångsmöjligheter arrangeras för de lärare, som - enligt vad som ovan redovisats - detta läsår är anställda vid SU men praktiskt taget heltidsundervisande vid Södertörns högskola.

6.4 Bibliotek och litteraturförsörjning

Biblioteksförhållandena vid högskolan är goda. På kort tid har i Flemingsberg skapats ett huvudbibliotek med god uppsättning kurslitteratur och ett innehållsrikt referensbibliotek. Successivt anskaffas breddnings- och fördjupningslitteratur. Biblioteket svarar enligt särskilt avtal också för biblioteksservice till den del av Hälsohögskolan i Stockholm, som är förlagd till Flemingsberg (HiS2).

I sin biblioteksverksamhet drar högskolan stor fördel av samarbetet med övriga läroanstalter i Stockholm. Viktigaste samarbetspartner är KI:s bibliotek i Novum-stiftelsen, som betjänar den naturvetenskapliga utbildningen vid Södertörns högskola. Vidare har Novum-bibliotekets moderorganisation, KI:s biblioteks- och informationscentral (KIBIC) låtit Södertörns högskolebibliotek vara användare av "coresident" i sitt biblioteksdatasystem och därmed möjliggjort för högskolan att utforma ett eget lokalt biblioteksdatasystem.

Högskolan deltar vidare i Stockholmsbibliotekens samarbetsnämnd med dess bokbil, som transporterar biblioteksmaterial mellan Stockholmsbiblioteken och därmed underlättar högskolans fjärrlån.

Biblioteket har tillgång till internet, e-post och ett stort antal referens- och faktadatabaser. Det är också medaktör i den nationella databasen LIBRIS.

Biblioteket tillgodoser väl de studerande med studieplatser och datorer. Det

ställer även grupprum till förfogande och tillhandahåller datorer för hemlån. Kunskap om informationssökning i elektroniska media integreras i högskolans reguljära utbildning, medan biblioteket svarar för utbildning till såväl anställda som studenter i användning av Internet.

Högskolan har bedömt att 5 % av dess årliga riksstatsanslag bör användas för anskaffning av litteratur och databaser. Vid nu fastlagd utbyggnad beräknas detta för år 1999 ge ca. 7 mkr. Högskolans uppbyggnad ställer dock särskilda anspråk, varför ett belopp av denna storleksordning bedömts bära finnas redan från starten. Härvid har överenskommit med Östersjöstiftelsen att denna som en satsning på högskolans infrastruktur, under uppbyggnadstiden årligen skall tillskjuta mellanskillnaden mellan detta belopp och 5 % av utgående riksstatsanslag. För 1996/97 har detta lett till en medelsanvisning från stiftelsen om 5,2 mkr.

Det är vår uppfattning att en medelsanvisning till biblioteksändamål om 5 % av högskolans statsanslag överträffar vad som normalt gäller vid landets högskolor.

Tilläggas bör att ett nytt bibliotek ingår i första etappen av en planerad utbyggnad av högskolans lokaler 1997-1999. Till projekteringsmedel för byggnad av bibliotek har Östersjöstiftelsen för 1996/97 anvisat 5 mkr.

Vår sammanfattande bedömning är att Södertörns högskola arbetar under synnerligen gynnsamma omständigheter vad gäller bibliotek och litteraturförsörjning. Detta är en följd av såväl de resurser som kan disponeras för egen biblioteksutbyggnad som de fördelar samarbetet med närliggande högskolor, då främst KI, erbjuder.

6.5 Lokaler och utrustning

Lokaler och utrustning har i det föregående behandlats vad gäller biblioteket. De goda yttre betingelser som föreligger för denna verksamhet synes gälla högskolan i dess helhet. Särskilt bör framhållas de nyrenoverade, mycket ändamålsenliga och väl utrustade lokaler som den naturvetenskapliga utbildningen disponerar i Odonten. Vidare kan tilläggas att Östersjöstiftelsen, som ett bidrag till högskolans infrastruktur, för 1996/97 beviljat anslag om 4 mkr som stöd till utbyggnad av ett multimedialt språklaboratorium.

Såsom redovisats i föregående avsnitt planeras en utbyggnad av högskolans lokaler i en första etapp under 1997-1999. Som viktigare delar i denna utbyggnad ingår förutom bibliotek en aula och olika utbildningslokaler. Etappen tar sikte på 43 000 m² och skall rymma 4000 studenter, 150 lärare/ forskare samt lika många administrativa hjälpkrafter. Detta innebär att högskolan har alla förutsättningar att fortsätta växa under gynnsamma yttre betingelser.

6.6 Sammanfattande allmän bedömning

Vår nu redovisade genomgång och bedömning av Södertörns högskola ur olika mer övergripande aspekter utmynnar i följande sammanfattande omdöme:

Södertörns högskola arbetar under betingelser, som gör den sällsynt väl skickad för examensrätt på kandidatnivå.

Vi vill också tillägga att det är vår samfälliga uppfattning, att högskolan besitter en mycket kompetent och framsynt ledning med medvetenhet och god beredskap inför potentiella problem.

Vi övergår nu till att pröva den närmare omfattningen av högskolans examensrätt på kandidatnivå.

7 Förslag till examensrätt

7.1 Huvudämnen i kandidatexamen

För att beviljas rätt till kandidatexamen i visst huvudämne har i det föregående uppställts två ämnesspecifika kriterier, nämligen att ämnet dels företräds av minst två forskarutbildade lärare, dels att studierna ger tillträde till forskarutbildning. Lärarna förutsätts vara fast knutna till högskolan.

Den bild, som givits av lärarsituationen innevarande läsår visar att högskolan förmått attrahera mycket kompetenta lärare för såväl mer tillfällig tjänstgöring som tillsvidareanställning. I detta sammanhang är det den sistnämnda gruppen av lärare som är av intresse och som tillika utgör första steget i högskolans uppbyggnad av en egen lärarkår. I sin helhet återfinns denna grupp inom det naturvetenskapliga området. Av de fem lärare som ingår i gruppen hänför sig två till ämnesområdet biologi och tre till ämnesområdet kemi. Vad gäller biologi är båda lärarna docentkompetenta och beträffande kemi två av de tre lärarna. Härigenom är det lärarkriterium uppfyllt som vi uppställt för examensrätt. Till den naturvetenskapliga lärargruppen kan också adderas utbildningsledaren i naturvetenskap, som tillika är docent inom det biologiska området.

Vi återkommer i det följande till benämningen av biologi och kemi som huvudämnen.

Att högskolan förmår attrahera goda lärare understryks av det stora intresset för de universitetslektorat som nu befinner sig under tillsättning. Vad gäller det naturvetenskapliga området återfinns här en tjänst i mikrobiologi, som lockat 14 sökande. Av dessa har samtliga avlagt doktorexamen samt är fem docenter och en professor.

Förutom utbildningsledaren för områdena humaniora och samhällsvetenskap, som är docent i historia, har inga egna lärare ännu anställts inom dessa områden. Inte mindre än 26 av de universitetslektorat som nu är under tillsättning avser emellertid sådana humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen för vilka examensrätt nu söks. Ämnena, tjänsternas fördelning samt antalet sökande med doktorexamen redovisas i följande tablå:

Ämne	Antal tjänster	Sökande med doktorexamen	
		Totalt	Därav docenter
Etnologi	4	26	4
Historia	6	66	9
Företagsekonomi	7	26	6
Kulturgeografi	2	13	1
Nationalekonomi	2	12	2
Statsvetenskap	5	27	3

För samtliga angivna ämnen gäller att antalet universitetslektorat uppgår till minst 2 och att rekryteringsläget genomgående får anses vara mycket gott. Med hänsyn härtill samt till högskolans mycket gynnsamma allmänna utbildningsbetingelser och goda ledning har vi för dessa ämnen stannat för att anse det lärarkriterium uppfyllt, som vi uppställt för rätt till kandidatexamen.

Examensrätt har jämväl sökts för ämnena ryska, spanska och tyska. I dessa ämnen har högskolan nu inga egna lärartjänster och har ej heller utlyst sådana. Särskilda förhållanden får dock anses råda beträffande tyska genom att, såsom tidigare redovisats, professorn i detta ämne vid SU, Helmut Müssener, numera är tillsvidareförordnad vid högskolan som vice rektor med särskilt ansvar för forskningsfrågor. Ämneskompetensen i tyska får härigenom anses vara väl tillgodosedd och lärarkriteriet därmed uppfyllt i detta ämne. Beträffande ryska och spanska anser vi däremot att förutsättningar f.n. inte föreligger att bevilja högskolan examensrätt.

Vårt andra ämnesspecifika kriterium för kandidatexamensrätt i visst ämne är att studierna i ämnet ger tillträde till forskarutbildning. Naturligen får prövningen av detta kriterium gälla de ämnen vi nu bedömt uppfylla lärarkriteriet. För examinerade vid Södertörns högskola blir det härvid primärt en fråga om behörighet att i berörda ämnen antas till forskarutbildning vid SU vad gäller humaniora/samhällsvetenskap och vid KI vad gäller naturvetenskap. Att sådan behörighet erhålls ser vi närmast som en självklarhet. Detta betingas av dels den kontakt och det nära samarbete som vi sett föreligga mellan Södertörns högskola och dessa både läroanstalter, dels vår här redovisade bedömning av de allmänna utbildningsbetingelserna vid högskolan.

Vår slutsats ifråga om behörighet till forskarutbildning stryks under av utbildningsplanerna för Europaprogrammet respektive Peo, fastställda vid Stockholms universitet inför programmets start höstterminen 1996. I

planerna för respektive program sägs sålunda att det leder fram till filosofie kandidatexamen och är forskningsförberedande i examens huvudämne. Som huvudämnen upptas härvid i Europaprogrammet etnologi, historia och statsvetenskap och i Peo - förutom sistnämnda ämne - företagsekonomi, kulturgeografi och nationalekonomi.

I utkast till utbildningsplaner för de naturvetenskapliga programmen anges på motsvarande sätt att de studerande efter examen ska ha en sådan basvetenskaplig kompetens att de kan antas till forskarutbildning inom cell- och molekylärbiologisk forskning respektive olika kemiska discipliner.

Avslutningsvis vill vi beröra inriktningen och därmed benämningarna av de sökta examensämnena inom det naturvetenskapliga området. Både kemi och biologi är mycket breda ämnen. I den planerade utbildningen ingår grundläggande moment i kemins alla grenar utom den oorganiska. De nödvändiga kunskaperna i oorganisk kemi kommer emellertid att vävas in i de kurser där detta krävs. När det gäller biologi saknas helt den s.k. gröna delen: botanik, zoologi och ekologi. Högskolan har inte för avsikt att bygga upp kompetens inom denna del av biologiämnet utan koncentrerar sig på den molekylärbiologiska delen.

Mot denna bakgrund anser vi att högskolan skall ges den sökta examensrätten i huvudämnet kemi, medan examensrätten i biologi bör specificeras att gälla huvudämnet *molekylärbiologi*.

Med hänvisning till det nu redovisade avger vi följande förslag:

Södertörns högskola ges rätt att meddela kandidatexamen med ämnena etnologi, historia, tyska, företagsekonomi, kulturgeografi, nationalekonomi, statsvetenskap, kemi och molekylärbiologi som huvudämnen.

7.2 Högskoleexamen

I högskoleförordningen föreskrivs att högskoleexamen har en omfattning om sammanlagt minst 80 poäng och får sin inriktning enligt respektive högskolas närmare bestämmande. Jämfört med kandidatexamen har examen således färre poäng. Krav på särskild fördjupning uppställs ej och utbildningen kan ej heller direkt leda vidare till forskarutbildning. Mot denna bakgrund anser vi, att rätt för en högskola att meddela högskoleexamen bör ges om den

arbetar under rimliga högskolemässiga betingelser.

Vi föreslår följande:

Högskolan ges rätt att meddela högskoleexamen.

8 Avslutande bedömning

Uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring är viktiga inslag i en högskolas verksamhet. Detta gäller såväl utbildning som forskning. Vi noterar med tillfredsställelse att detta särskilt uppmärksammats i arbetet med högskolans organisation. Ansvar för kvalitetsarbetet i alla dess aspekter har härvid, som tidigare antytts, lagts på det för högskolan gemensamma lärarrådet. Vi har också inhämtat, att inom högskolan bedrivs seminarieverksamhet kring frågor rörande kvalitetssäkring.

Inte minst vid en nyetablerad högskola ter det sig angeläget att med vissa intervall närmare följa upp beviljade examensrättigheter. Lämpligen kan detta kanske ske i anslutning till Högskoleverkets mer löpande uppföljningsarbete, t.ex. dess arbete med den s.k. årsrapporten.

Såsom inledningsvis framhållits står Södertörns högskola inför en fortsatt stark utbyggnad. Detta medför behov av en successivt vidgad examensrätt på kandidatnivån. Utifrån den granskning vi nu gjort av högskolans allmänna utbildningsbetingelser och med ledning av de ämnesspecifika kriterier vi föreslår synes en sådan vidgning kunna beslutas på grundval av en dialog mellan högskolan och Högskoleverket.

Inom kort torde också aktualiseras en utökning av högskolans examensrätt till magisternivån. På grundval av den praxis som vuxit fram i förening med vår nu gjorda granskning synes beslut härom också kunna fattas efter ett mer förenklat granskningsförfarande än som hitintills tillämpats. En grundläggande förutsättning för positivt beslut om magisterexamensrätt är givetvis under alla förhållanden en uppföljning, som visar att rätten till kandidatexamen burit frukt.

Bilaga:

Högskoleverkets beslut

Södertörns högskola
Box 4101
141 04 HUDDINGE

Birger Jarlsgatan 43
Box 7851, S-103 99 Stockholm
Tfn/Phone: +46 8 453 70 00
Fax: +46 8 453 70 50

Bedömnings- och Utredningsavd
Britta Lövgren

Beslut
1997-03-04
Regnr 64-1569-96

Ansökan om examensrätt vid Södertörns högskola

Ärendet

Organisationskommittén för Södertörns högskola har 1996-05-08 ansökt om att Södertörns högskola får rätt att utfärda dels högskoleexamen, dels kandidatexamen med följande huvudämnen: historia, etnologi, ryska, spanska, tyska, företagsekonomi, kulturgeografi, nationalekonomi, statsvetenskap, biologi och kemi. Organisationskommitténs arbete upphörde i och med att Södertörns högskola fr.o.m. den 1 januari 1997 ledes av en rektor och egen styrelse.

För beredning av ärendet har Högskoleverket anlitat professorerna Bengt E Y Svensson, Lunds universitet, Billy Ehn, Umeå universitet, Östen Dahl, Stockholms universitet, Karl-Gustaf Löfgren, Umeå universitet samt universitetslektorn Eva Hansson, Lunds universitet att såsom sakkunniga granska ansökan. Professor Bengt E Y Svensson har fungerat som sakkunniggruppens ordförande och utredningschef David Storm, Lunds universitet som dess sekreterare. De sakkunniga avlämnade 1997-03-03 sitt yttrande. Yttrandet bifogas.

Sakkunnigytttrandet

De sakkunniga har gått igenom ansökningshandlingarna, inhämtat ytterligare underlag och besökt Södertörns högskola. Vid besöket har överläggningar skett med högskolans ledning, utbildningsledare och chefstjänstemän. De sakkunniga har också granskat bibliotek, lokaler och utrustning. De sakkunniga har i prövningen utgått från de kriterier för bedömning av examensrätt som etablerats i samband med tidigare examensrättsprövningar.

I sitt yttrande lämnar sakkunniggruppen en översiktlig redovisning och bedömning av högskolan rörande följande områden: högskolans omfattning och inriktning, forskningen, utbildningens forskningsanknytning, lärarsituationen, bibliotek och litteraturförsörjning, lokaler och utrustning. De sakkunnigas sammanfattande omdöme är att Södertörns högskola arbetar under betingelser, som gör den sällsynt väl skickad för examensrätt på kandidatnivå. De sakkunniga tillägger särskilt att högskolan besitter en mycket kompetent och framsynt ledning.

Efter prövning föreslår de sakkunniga att Södertörns högskola ges rätt att meddela högskoleexamen. De sakkunniga föreslår vidare att Södertörns högskola ges rätt att meddela kandidatexamen med ämnena etnologi, historia, tyska, företagsekonomi, kulturgeografi, nationalekonomi, statsvetenskap, kemi och molekylärbiologi som huvudämnen. Ansökan avser kandidatexamen bl.a. i ämnet biologi. De sakkunniga föreslår att huvudämnet i stället bör vara molekylärbiologi. Vad gäller kandidatexamen med huvudämnena ryska och spanska, ämnen där högskolan nu inte har några egna lärartjänster och inte heller har utlyst sådana, anser de sakkunniga att förutsättningar för närvarande inte föreligger att bevilja högskolan examensrätt.

Högskoleverkets ställningstagande

Högskoleverket instämmer i de sakkunnigas bedömning. Verket vill dessutom betona vikten av att avsedda lärarekrytningar kommer till stånd inom en snar framtid. Verket har för avsikt att inom en treårsperiod följa upp den givna examensrätten. Utfaller denna bedömning väl bör den kunna utgöra grund för en generell examensrätt för kandidatexamen.

Högskoleverkets beslut

Med hänvisning till sakkunnigyttandet och med stöd av 3 § förordningen (1995:945) med instruktion för Högskoleverket föreskriver Högskoleverket att Södertörns högskola fr.o.m. den 1 juli 1997 har rätt att utfärda högskoleexamen samt kandidatexamen med följande huvudämnen: etnologi, historia, tyska, företagsekonomi, kulturgeografi, nationalekonomi, statsvetenskap, kemi och molekylärbiologi.

Detta ärende har avgjorts av generaldirektören efter föredragning av utredaren Lövgren. Därjämte har närvarit avdelningschefen Rydén Bergendahl.

Agnetta Bladh

Britta Lövgren

Kopia:
Utbildningsdepartementet